

HOMO DEVUS : צמח : די צמח

גשם־של־לוויות, דק וטורדני, נטף מאז הבוקר. האנשים היססו רגע לפני צאתם את שני האוטובוסים שעמדו למטה, בסיבוב הכביש. לאחר־מכן, בהחלטיות פתאומית, הפקירו כמה מהם עצמם לרטיבות הניגרת, פרשו את מטריותיהם והחלו מטפסים במעלה הגבעה. אחריהם באן הילדים, כעשרים או שלושים במספר, במעילי־הגשם הצבעוניים. כובעי־הגשם המחודדים, הכובעים האדומים, הירוקים, הכחולים, ניצנצו מנומרים מתוך הערפל ונתפזרו על־פני הגבעה כולה. הגה לא נשמע. משהגיעו למעלה נתקבצו שוב הכל, הכובעים, המטריות, אל מקום אחד. שתיקתם המאומצת של הילדים, שתיקה מתוחה ורטובה שאפפה את הגבעה בכעין ערפל סמיך, נבקעה פה כלשהו וייבוב דק החל לנסר, ייבוב דק ורפה של ילדה, אלא שלא קל היה להבחין בו בתוך בליל קולות הגשם, קולות האבנים הנשמטות מתחת לרגלי ההול־כים, בעבועי המים בשלוליות ופיכפוכו העבה של הבוץ. נושאי המיטה שהגיעו למקום כמה דקות קודם־לכן המתינו בשתיקה. נשים כמעט לא נראו. משהגיעו ראשוני ההולכים למקום נטלו הפועלים עטופי השכמיות הצבאיות את מעדריהם בידיהם והחלו מישרים את קירות הבור ומתזים גושים של בוץ לכל עבר. שלט קטן, צמוד לכפיס־עץ מחודד, נתקע באדמה, וכתובת שחורה שעליו הגידה: חלקה 27, מס' 6482. לאחר־מכן צעד לפנים עבדקן כרסנני אחד, משך בקול מורגל ומדוד ואמר צידוק־הדין, כי הצור תמים פעלו וכל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא. החזן היממה תפילות אחרות והכריז לבסוף כי פוטר הוא את המנוח מכל החבורות ומכל האגודות שהיה חבר להן בחייו. בתוך דבריו היה קול אחר, חפז ועצבני, מתריז: כיתה ה' לפניכם. אתם ילדים תוווו. תעמדו על־ידי המנהל. חפו בצד. האלונקה שולשלה בזהירות אל תוך הקבר, אולם מיד נפל עליה גוש עבה של בוץ מלמעלה והטיל בה כתם חום. אחריו בא שני ושלישי. הטלית היתה כבר חומה ומסופגת מים כולה כאשר גנח אותו עבדקן ואמר נו, ואז החלו הפועלים להניח את האבנים הכבדות, השטוחות, בתוך הבור, מעל לגופה ממש. קברן אחר הביא את שני האתים שהיו נשענים בסמוך, על גבי מצבה של שיש, והנוכחים נתכבדו, איש בתורו, בהטחת ערימות עפר בודדות כלפי מטה. משנתגבבה תלולית קטנה של בוץ נוסף על הקבר, עצם העבדקן את עיניו והסתלק הצדה. כיון שלא בא איש תחתיו, נפנה והחל לגעור בקול: נו, קדיש, קדיש! מהומה קטנה פרצה בעדת הניצבים סביב ואיש אחד, רס־קומה ולבן־שער, פילס את דרכו מתוך עדת הילדים ובא ועמד לצד התלולית, כשהוא מהסה ודוחף את הקמים עליו לעפבו: אני, אני אגיד. קולו סדוק היה, קול גדהם ונפסק, טועה במלות ומערבב סדר הפסוקים, עד שהוצרך איש חברא־קדישא להקריאו פסוק אחר פסוק את תפילתו. משיים עמד רגע קטן, גבו שבור וראשו, שפיפה קטנה ומגוחכה מעט השחירה עליו, חשוף לגשם. אחר הזדקף והחל לומר דברי הספד. כאן גברה שריקת הרוח ורק מלים טרופות נשמעו, משהו מעין — ידידי, שלושים־וחמש שנים, נזיר המדע והחינוך,

הייתי חייב לעשות זאת, טראגי, לא ידענו מראש, מצפון, הוא השתנה, אמו האצילה זכרונה לברכה, קפדן וישר, איש השכל, לא אנחנו אשמים, האמת, מי ידע את האמת. נציגי כיתה ח"ת — שני ילדים, חמור־יפנים וחגיגיים, צעדו וזר פרחים בידם: למורנו האהוב. משרכנו להניחו התגבר הגשם לפתע והחל להצליף בכוח על הגבעה החשופה. בשורה ארוכה ירדו הילדים בשביל ואחר הלכו הכל אל האוטר בוסים, תחילה פסיעה־פסיעה, מהדסים לאטם ועוקפים את המהמורות שבדרך, אחר בדהרה מדודה ובקפיצה ולבסוף בריצה של ממש, וקול המיית המנועים הנשנקים ונדלקים ברעש החריש את הפיטפוט הנרגש שבקע פתאום מכל הפיות בבתי־אחת.

ב

נותרתי לבדי.

דממתו הגמורה של הגוף, דממה חירשת ועקשנית שבאה לאחר התפרצויותיו בסור פוֹת־הפֶּאָבִים של הבוקר, השפיעה עלי השפעה מהממת, כאילו נסתלקה דעתי כליל. רק לאחר טכס ההלוויה, משהחילותי לשוב ולמצוא את עצמי, מישמתי בשירידי תודעתי שהיו צפים ובאים לקראתי, חוזרים ומתגלים כלשון־יבשה לאחר שוך המים מעליה, ואני הייתי לוקט אותם אחד לאחד ושמת בהם כאדם העולה אל ביתו החרב, לאחר שריפה, וזוכה מחדש בחפצים שניצלו מאש. הנה כי כן, בעיצומו של דבר דומה כי אין אבדנם של החושים כבד עלי מנשוא. אדרבה, עתה שרפה אותו לחץ בלתי־פוסק של מאורעות שהיו חושי מזרימים אלי בלא הרף, תקל יותר מלאכת הדיכוף והסקת המסקנות. למעשה, לא קרה דבר. האי שלי אמנם הוצף מים בחלקו וכמה מעמקיו שוב אינם ראויים למושב אדם, אך אני אתבצר לי בפסגתו של ההר הגבוה ביותר ואלעג למאמציהם של הגלים המתנפצים לרגלי אישם במדרון. אוכל להמשיך ולהיות, גם כך.

אמא ודאי היתה מוצאת בשבילי איזו עצה אחרת, אולם לי נראה כי משניטל ממני לחצם הכבד של צרכי הגוף איאלץ להאט מאד את חיי, שאם לא כן ודאי יחל השיעמום לכרסמני בקרוב מאד, עוד בטרם תעשינה זאת התולעים. אילו שומעת אותי אן בכך מיד היתה מקבלת אחת מהתקפות־הזעם שלה, אבל באמת אין לי כל סיבה שלא להיות מרוצה: למעשה הריני אדם, כמשמעו, רק עתה: תודעה קשובה וחרוצה, ללא טפלי־לוואי מיותרים. *Quand nous mourrons, nous sommes*. כמאמר החכם. מכל־מקום תמה אני איך יהיה הדבר כאשר תחל זו, כלומר הרימה, לכרסמני. האם לא אחוש דבר? האם אפשר אפוא שכשיו, ברגע זה...? אני מאמץ את כל כוח דמיוני ומנסה לשוות לפני דמותה של תולעת קטנה, רירית, צונפת את אחורי ניותיה ומטילתן לפני, טבעות־בשרה מחליקות על גופי במורד הצוואר והיא קודחת לה במסירות מנהרה משפחתית, לה ולצאצאיה, בתוך גומת הפתף, ליד העורק הראשי שבטל תפקידו. כשלוך, התמונה מהבהבת רגע לנגד עיני־שכלי, אולם אין כוח בי להתמיד בה אפילו כדי שהות קצרה ביותר. המראה מתפוגג והרי אני נתון שוב בתוך בהירותו הגמורה של אור התבונה הצרופה, השופע באצילות וללא

מעצור מתוך פנימיותי הנצחית. נראה כי החדירה לתוך העתיד תכבד עלי מעתה ביותר. הגיוני למדי: מן-הסתם אין בי עוד היכולת להתנסות בחוויות חדשות. מצד זה מוקף האי שלי חומות-מים גבוהות שאין לצלחן. ממילא לא יהיה העתיד, מעתה, אלא ארגונו של העבר במשוואות חדשות, תהייה על קווי-היסוד אשר בו וסיכומו במסקנות עיוניות צרופות. חיים של עבר טהור, שאינו מופרע תקוות, פרספקטיבות, תכניות. אני, ורק אני.

ג

על כן: רפאלה. ראשית-כל, רפאלה. מדוע לא נשאתי אותה לאשה? מדוע לא חיזרתי אחריה בתוקף, בעקשנות, כאשר יעשו הגברים? לא היתה זו בושה או פחד מפני מה-היתה-אמא-אומרת. כלום באמת לא נרתעתי אלא מפני הפרוצדורה הכרוכה בדבר, השאלות, התשובות, ההיסוסים, הדחיות בלך-ושוב עד להכרעה. פחד הצי-פיה החד והיבש שבגרון? לבטח קבעתי אתה פגישה אחת, לפחות אחת. יצאתי מביתי בדרך למקומה. דבר של חשיבות היה בפני לומר לה. לבשתי את חליפתי הטובה. האם דחתה את ידי המושטת? לא, לא זאת. כמדומה מעולם לא הגעתי. תיכף ליציאתי מן הבית, משנן על-פה את נאומי הקצר, פגשתי באחת מתלמידותי. חברתה של רפאלה. בשפה רפה בירכתיה לשלום ונטייתי מן הדרך. אילו היתה יודעת... נכנסתי לסימטה. בבית הראשון גרה אן השמנה, חרפת השכונה כולה ומוקד חייה החברתיים, אן הצרחנית שפלבר-דאקל נקניקי היה מקרטע תמיד אחריה כמין אבר-מין קטוע ורוטט של אחד לקוח שאינו יכול לנתק עצמו מעליה לגמרי. פגשתי באן ועליתי אל חדרה, והנאום היה מיותר. מביתה טילפנתי אל רפאלה והתנצלתי לפניה כי כנס מתימטיקאים מתכנס בעיר, כי עיסוקים נכבדים לפני, וכן הלאה. האם בגלל אן? בשנים שבאו אחרי-כן, עייפות ועצלנות כטור אריתמטי זחלני, לא ניסיתי להרחיק את אן מעלי. השערוריה פרצה ושקעה, האנשים התרגלו. תלמידי ידעו על כך עוד לפני בואם לבית-הספר, וכך היו סוטים הצדה בסלחנות ידענית כשהיתה באה, בימים הרעים שלה, אל פתח בית-הספר, מחכה לי שעות רצופות בלי נוע ולבסוף מתנפלת פנימה, עם הכלב, בצריחות של זעם מרושע, חסר-שחר: אני בוגד בה עם התלמידות. זה לא אירע לעתים קרובות. השמש ניסה לעצור אותה למטה, התלמידים חסמו את המסדרונות ואני הייתי יושב בחדר-המורים, בקומה השניה, ושומע את הדי קולה המתגלגלים כאן בחדר ונוכחים לפני, מכתמים את בגדי, את ידי, מטפסים על לחיי ומטילים בהן כתמים אדומים גדולים, עגולים. קולה של אמי. אבי היה נמלט אל השכנים. עד שמת. הייתי כובש את פני בעתון או בספר מתימטי כלשהו, מחכה עד שתחלוף הסערה, וחש איך מבטיהם של חברי המורים רוחשים עלי כתולעים.

לא פטרנו אותי. ריחמו עלי. האמהות התאוננו במכתבים אנונימיים על ש"אישיות מפוקפקת אחת, הקשורה למורה מסוים במוסדך, אדוני המנהל הנכבד מאד" עוקבת אחרי בנותיהן בחשאי ומצייקת להן בשאלות מטורפות על יחסיהן הסודיים, כביכול,

עם המורה למתימטיקה. הילדות פחדו מפניה והילדים התגרו בה, אך אותי לא פיתרו: עובדה. לא אז. דבר זה קרה זמן רב אחרי-כך. להלכה לא הייתי אחראי על התנהגותה של נפקנית היסטורית, ידועה לשימצה. המנהל היה ידידי. הוא ידע. חמש עשרה שנים נמשך הדבר.

עכשיו אני לבדי. לגמרי לבדי. אין רע: גם בשכבר הימים, כשהייתי מתהפך על מיטתי בלילות ארוכים של נדודי-שינה, היה מרום אשרי אותה יכולת מתוקה השמורה לי למלא את חללי חיי בדמותה של רפאלה. זכרני לילה אחד בו שכבתי דומם והירהרתי משך שש או שבע שעות ברגע-היחד הדק האחד שהיה לי עם רפאלה, כיצד שלחה פעם את ידה הלבנה, הצרה, ידה בת השש-עשרה, ונגעה רכות בכתפי. דומה היה עלי אז כי זמן ללא גבול יעבור ואני אתבונן באותה יד ואתבונן, ואראה את אצבעותיה, ואחוש את מגען הקר בכתפי. ואראה את עמידתה של רפאלה באותה שעה מה היא, ורגליה כיצד הן נטויות, וראשה המופשל לאחור איך קר קימורו חטוב, ואחוש בשערותיה הגוזזות לה על מצחה, כל שיערה ושערה לנפשה, בחזה המסתמן עגול ורפה, רך כדמעות. בלילה בבית אמי, לבדי בעיר זרה שגרתי בה חמישים-וחמש שנים רצופות, הייתי הוגה בה תנחומים. כאשר פוטרתי ממשרתי ונביחות צחוק רע שולחו בגבי ורדפוני לאורך כל הדרך רצתי מתנשם ברחוב הראשי ואך תחושה אחת בערה בי — להגיע מהרה, מהרה ככל האפשר, אל איזה מחסה מוצל, אל בית אמי, אל ביתה של אן, אל מיטתה, ושם לסגור את חומות עיני ולהעלות לי באזב את רפאלה, את מגעה הרך בכתפי. בעתות מצוקה הייתי מתמכר לתאוותי בפומבי, ברחוב ובפיתה, כשיפור-סמים השולף את המזרק וחושף זרועו לדקירה הרחומה, בתוך הקהל, לעיני צופים נדהמים, לפי שאינו יכול עוד להמתין עד בואו הביתה. משפכדה עלי המועקה ושיממון איום היה מחנקני בגרוני עם הרגשת תיפלות וכאב אין-פשר, הייתי מגיף את עיני ואומר לו לאיש-שיחי בנועם: המשך, המשך, ודאי, אני שומע — וביני-לביני, דקה ושברירית, היתה רפאלה מטפסת וניצבת בתוך עיני, מחליקה בין עפעף לאישון, ממלאה את לבי יגון וחום נוסף, מצעיפה אותי בדוק שקוף של געגועים ושולחת ידה אל כתפי.

עתה הגיע הזמן. העבר פתוח לפני מלוא אורך עתידי. כלום לא מן הדין הוא שיהיה איש מת מהרהר באהובתו האחת, אהובתו הענוגה, האבודה? אני מזמזם אפוא את עצמי לתענוגותיו של הזיכרון ומעלה לפני באוב, לאחר היסוס של רגע, מתמודד לאורך שניית-הציפיה להופעת האושר המובטח. הנתון לי עד-נצח, ללא אפשרות של אכזבה ואבדן, את היותה של רפאלה. הגוף הצעיר, בנעוריי-עולמים שלו, הופיע ובא, עיניה הכחולות ניצנצו במשובה ותסרקתה הקצוצה מעשה-נער נתרעה ונטתה כלשהו לימין. היא חייכה אלי חיוך קטן של העזה מבושת ופתאום הושיטה ידה ונגעה בכתפי. ו—זה הכל. חיפיתי. רפאלה עמדה מולי, מחייכת, בלא נייע, ידה על כתפי, מחכה להוראות חדשות. דמיוני שולח לעומתה, פרוע ומשולהב, לגפף את מתניה; אחר המתין רגע והניחה. רפאלה עמדה עדיין מולי, מחייכת, ידה על כתפי, מחכה להוראות חדשות. אולם תודעתי, בה היתה לכודה, החלה להתערפל, ודמותה

נבלעה פתאום. המים הטיחו משברייקצף אל הצוקים הכבדים. נדהם שבתי וצפיתי אל תוכי פנימה. הכל היה כשורה. תבונתי אתי, ורוחי בת־האלמוות נכונה. בכל רגע שארצה בכך אוכל לראות את רפאלה וידה תגע בכתפי. זכרוני צלול ובהיר. מדוע אפוא אינני שב וּבא אליה, מקלטי האהוב? שבתי והירהרתי בה. שומשום, היפתח! היא עולה, בהירה, מיד וללא מאמץ, ועומדת מולי. אני רואה אותה. היא מחייכת. היא מחייכת. צפיתי בה זמן־מה ואחר הנחתי לה להיעלם. היא צנחה ונגווה מעבר לחומת־המים שבאופק, בקלות ממש כשם שהופיעה. שוב לא היה לי ענין בה. מי היא רפאלה? מי היתה? ודאי שאוכל לזכור זאת, אולם — לשם מה? אם אושיט יד, אגע בה. היא נתונה לי בשלמות ולנצח. אלא שאותה נגיעה נראית לי לפתע כה מופרכת, רחוקה, זרה וחסרת־פשר מכל־וכל. הנה אני. אני הנני אני. דבר זה ברור לי למעלה לכל ספק. מהו אפוא עניינה של רפאלה לכאן? מה זה, להיות רפאלה? מה לי ולה? מה לי ולמציאות רחוקה זו, שמארינטות זרות ומופרכות מקפצות בה בלא חן ובלא כשרון, מניחות ידיים מגושמות זו על כתפה של זו? שבתי ושקעתי בתוך עצמי, תבונה בהירה ובת־אלמוות.

ד

שדוד, מרומה, אני מחטט בתוכי קדחתנית ואיני מוצא דבר. אינני יכול להבין מה היה לי: אני מחפש את אהבתי ואיני מוצא אלא את רפאלה. שוב רפאלה. האמנם אהבתי אי־פעם את רפאלה? אני מנחש: שמא מעולם לא אהבתי נערה זקופה זו, ששערה גזוז כשל נער וצחוקה חצוף ורם, אלא מישוהו אחר, נער אחר, שלא ראיתיו אלא עשרים שנה לאחר־כמן ולא הייתי אלא עשרים שנה קודם־לכן? אני מנחש: אינני מבין דבר. אותות טרופים מופיעים וגזים: סיפור־חיי מוזר ומלא חזרות. האם אפשר שטעיתי בה ברפאלה? שמא לא אליה שומה היה עלי לשוב אלא אל אותה מערה מרוחקת וסמוית־פתח, מערת־הנטיפים הנוצצת של ילדותי? במרוצת־חיי לא הרביתי להרהר בילדותי. אדם המלמד תורה לתינוקות הירהורי־געגועים על ילדותו אסורים עליו בתכלית. המתמטיקה עזרה לי לשכוח, ובנים משלי, שיקרעו בילדותם הצוהלת את הקרום מעל הפצע שהגלד, לא היו לי. אולם כל ימי, אפילו בשנת השלושים להוראה, אפילו בשנת השלושים־וחמש, עוברת היתה בי מדי פעם כחטף התשוקה העזה להתיר את נדרי, לפתוח את חרצובות בגרותי המדומה. מעולם, בעמדי לפני כיתת זאטוטים נפחדת־מעריצה, לא הייתי בטוח שברגע הבא, ברגע הבא ממש, לא אכרע בריך לפני עיניהם הנפערות מהשתאות, אנשק את כפות ידיהם, אקרע את החליפה מעל חזי השעיר והקופי ואתופף באגרופים גסים ומכוערים על לבי הגואה: סלחו לי, ילדים, סלחו על דברי־התיפלות שאני מורה אתכם, למדו אותי אתם, גלו לי את הסודות הגדולים, אמא לא תדע, אל תצחקו לי! מובן שלא עשיתי כן מעולם, אולם ההתגברות קשתה עלי משנה לשנה. למנוע את פיטורי לא יכולתי. הילד שחור־השער, בהיר־העיניים, אותו ילד אשר בגללו נאלץ המנהל להעבירני ממשרתי לאחר שלשים־וחמש שנות הוראה, דמה כלי־כך לילד שהייתי אני אי־אז,

ואני לא יכולתי לעמוד בפניו. שמא בעטיו שלו המצאתי לי, לפני כן, את רפאלה? אותו צחוק רעשני, חצוף, אותם כשרונות מתימטיים בולטים, פראיים כמעט, אותה שתלטנות ואותו מבט־זילזול מתגרה שהיה מעיף בחבריו הנופלים ממנו — הכל, הכל היה מופך לי, עד התג האחרון. ידעתי כי הפעם אכרע ואפול. הפעם אעז. ידעתי זאת בבטחון שאין למעלה ממנו כי במקדם או במאוחר, לעיני כל הכיתה, לא, לעיני כל בית־הספר, בשיעור־לדוגמה, למשל, כאשר יהיה המנהל נוכח, המנהל ואורחים רבים עמו, אכרע לפניו על ברכי ואקרע את חליפתי השחורה. כן, זו תהיה החליפה השחורה. התיק הירוק שלי יתגלגל לרגליו והילד יסטור לי על לחיי. אני אבכה ואתחנן לפניו והוא יסטור לי על לחיי. מובטח הייתי בכך. חזיתי הכל מראש. בשנים האחרונות קשתה עלי מלאכת ההוראה, אולם כל שיעור הייתי מלווה באנחת־הקלה: תודה־לא, גם הפעם לא קרה מאומה. ואילו בשנה האחרונה היה הדבר אחר. משיעור לשיעור הלכה המועקה וכבדה, הלכה וקרבה, צעד אחר צעד, בוודאות מוחלטת, אט. בתום כל שיעור רק חשתי כי עכשיו שיעור אחד פחות מפריד ביני ובין התערטלותו הפומבית של השקרן המלומד, התערטלותו שתבוא, שתבוא במהרה. בסוף השליש הראשון נקבע התאריך: השיעור־לדוגמה במתימטיקה עמד להינתן, לעיני תלמידות הסמינר ובנוכחות מנהל המוסד, בשבוע שלפני פורים. התכוננתי בקפידה. הנושא היה — מבוא לאלגברה: עריכת משוואות. ערכתי קונספקט מפורט. סיכמתי הכל. לבשתי את חליפתי השחורה. התיק הירוק היה בידי. צילצול. אותות, אותות. הכל התנהל כמצופה מראש. השיעור היה מוצלח במיוחד. הרעד המתוח את שרירי פני גבר והלך. כחמש דקות לפני תום השיעור נטלתי את התיק הירוק בידי והלכתי ישר אל השורה השלישית, בה ישב. הנחתי את ידי על כתפו. התיק נפל מידי והתגלגל לרגליו. כרעתי ארצה. פתאום חלף זעזוע, כעין התפרקות חשמלית באוויר. זה לא היה צפוי. הרימותי את עיני. כנעקר מתוך חלום: הוא צחק. זה לא היה צפוי מראש. הילד ציחק בקול חצוף והסתודד עם חברו. הוא הפריע בשעת השיעור. בשעת השיעור־לדוגמה. הפריע. הפריע. בשעת השיעור. הפריע. גחנתי אליו וסתרתי לו בכל כוחי. הוא נדהם והחל לבכות, אך המכות תכפו והלכו. קרעתי את חולצתו והכיתי על חזהו. הוא התחנן: תסלח לי, המורה, תסלח לי שצחקתי, אני רוצה ללמוד, המורה... שקרן, צעקתי בחימה שפוכה, שקרן קטן ואווילי... הסמינר ריססיות נקהלו מכל עבר. המנהל אחז בידי. כבודי ניצל. פיטרו אותי. מחלה קצרה ומוות חטוף. כמה הקילותי עליהם את המלאכה, על בעלי ההספדים!

עכשיו. עכשיו תעלה ותבוא. בלי מחיצות וללא סייגים. הפתרון האחרון: הילדות. כולי פתוח לקראתה. זכרוני שוטף וגואה בי בחריפות של תאוה: עלי לחזות ולחזות הכל, הכל מחדש. מעולם לא הייתי קרוב כל־כך לאבא־אמא, למערת־האינדיאנים, לחברי הנאמנים אתם כרתי ברית־ידידות לנצח על לחם ומלח. איך יכולתי לשכוח כל זאת? לא: עכשיו ישוב הכל ויופיע. סוף־סוף: האושר. מעולם לא היה זכרוני קשוב וגמיש כל־כך, נעתר לכל קריאותי, מוכן לפקודה. שומשום, היפתח! הילדות נפרשת לעיני בחלל, לא בזמן, בהיקף סינמאסקופי נהדר וחובק־כל, בגושי אירועים

סימולטאניים, סינכרוניים, הניתנים לפיתוח ולהגדלה תוך כדי משאלה של רגע. לתודעתו, שקלטה ואגרה הכל, בנאמנות, משך שנות הילדות הרחוקות. יותן השילום עתה. תור החיים עבר. הפשר מתחיל. בואו אלי, בני הפזורים, חיי השכוחים, בואו. הנה מצדיקכם הגיע.

ה

נתתי את הצן. ראיתי. מתוך ועזוע קל צפיתי רגע בתמונה, ואחר הנחתי לה לשקוע לאטה. ראיתי. ראיתי שרץ־אדם קטן, במכנס־קטיפה קצרות מוכתמות בדיו, מתרוצץ על איזה סלע ליד חור שחור של מערה. ילדה בצמות מטופשות החזיקה חוט בידה. חוט אוילי, דק. חוט סתם. חוט. ילד זורק אבנים בחתול. ילדה בוכה. הנה הנם, סיפורי השכונה. אני רואה את כולם, לעשרותיהם, חיים ומתפתלים, רוחשים בתוך תודעתי המלאה כתולעים הללו בשק הקמת. הם מטפסים במחילות זכרוני ומחלחלים בי, הם נוקבים במוחי תעלות, תעלות־סיפורים, וטורפים את תודעתי החשופה כאותה רימה האוכלת בבשרי. אני מפנה את מבטי בייאוש. כלום רק חול הייתי מאסף כל ימי חיי מתוך בטחון שזהב אני אוגר? הנה שם, אותו רמש שחור ונכלולי, אותו גוף המפשפש בארנקה של האשה השמנה ההיא, שהיא אמו, כלומר אמי, איך זה רשאי הוא להיקרא בשמי? אני נסוג מתוך תחושת פיגול. אמי... היא היתה ילדתי שלי. אלמנה אכולת אמביציות, עקשנית והיסטרית, שמיהרה לטפח כל ניצוץ כשרון שגילתה בי, להשקותו ולזבלו, עד כדי כך שהיה נחנק וגווע מיד למחרת הגילוי. למזלי הטוב הגנה עלי בורותה במתימטיקה מפני ברד של ספרייזור במתימטיקה גבוהה, שוודאי היה נוחת עלי, כמטר־האלוהים על סדום ועמורה, לפני סיימי את הכיתה החמישית. שמא מתוך שהייתי מהרהר בצוואתה, בה פנתה אלי, בנה המורם־מעם, וציותה לי את כל הרכוש שעלה בידה לצבור בעשר אצבעות חמדניות, אצבעותיו של קנאי דתי, כדי שאוכל להמשיך בלימודי גם אחרי מותה — שמא מתוך כך פניתי עורף ללימודים האוניברסיטאיים והתחלתי להורות לתינוקות שתיים ועוד שתיים, ארבע ועוד ארבע, כמה הם יחד, כולם ביחד? אני רואה את חברי הילדים שהיתה אמי בוחרת בשבילי, אחרי שחקרה־ודרשה אצל מורה הכיתה מי הם המעולים שבתלמידים. אני רואה אותם באים אלי, אל המערה המזויפת שניקתה והכינה אמה למעננו, כדי שננוח בה מעט אחרי שסיימנו את הכנת השיעורים. ידידי הילדים. מי הם הללו? מה עושים הם בתוך מוחי שלי, מוחי האישי, הפרטי, שהוא שלי בלבד? שכלי, אם ניתן לומר כך, מזוע. מדוע זה איני יכול להפריש מקרבי, להקיא את כל היצורים הללו בעלי הידיים והרגליים, המנופפים ומתעוותים, מדברים, קופצים, מתנועעים, הולכים, עומדים, יושבים... בררר! אני מצטנף אל תוכי ברעדה. אני הנני אני. אני הנני אני. דבר זה ברור לחלוטים. אני הנני אני. תחושת אניותי הנקיה מרגיעה אותי לאט־לאט. כיצד יכלו בריות נמאסות אלו לחדור אל תוך־תוכי, אל זכרוני, ולשרוץ בי? כל זכרון הוא התגרות באינטימיות שלי, פריצה לקודש־קדשי. אין לי חפץ בזכרונות. אני הנני אני. הווה אומר: אינני יכול

להיות אותו גוש בשרי נלעג ומצווח אשר שם בזכרוני. אני מבטל אותו ומעבירו מלפני. איננו. לא הייתי מעולם. כיצד זה יכלו דמויות אלו. המונחות בבהירות במוחי בחיידקים צבועים באדום תחת עדשת המיקרוסקופ. להיות הורי שלי? אבסורד מגוחך. אין לי הורים, שכן ילדתי את עצמי, „אני“ נקי וטהור. תודעה נצחית ובת־אלמוות. אני נח בתוכי. אני ממלא את כולי. אין מקום בי לאחרים.

האִי שלי נח עתה מזעפם של הרי־הגעש שטילטלוהו. שוב לא אחזור לאותו מעשה־כסל, לשחזר את עברי, לחפור מטמונים מדומים מקרקעו. די לי בנקיותו של האוויר הנזק המנשב מעלי, ללא שימוש כלשהו בתעתועי־החושים בני־החלוף. המתן מעט: שמא זוהי הדרך? האמיתות הנצחיות, הזפות כאוויר־פסגות, האמיתות החלולות של המתמטיקה? את הנעשה אין להשיב: עצלות ועקשנות חברו בחיי יחד ומנעו ממני לפתח את כשרוני, וחוסר שימוש משך שנים הקהה את יכולתי לחשוב מחשבה מופשטת. ההוראה לא דרשה ממני עבודה רוחנית אמיתית. מכל־מקום, עדיין יכול אני לסמוך על מטען גיכר של ידיעות במתימטיקה. אני זוכר נוסחות רבות על־פה. אם אקפיד להתקיים בקצב אִטי ביותר, תספקנה לי הנוסחות לזמן רב. כלום לא כך הייתי נוהג לפני, בלילות־שמירה רוחשים וארוכים, כתיס בפני השיעמום והפחד, לחזור ולשנן את האמיתות האובייקטיביות, חסרות־הפנייה, שהייתי מורה לתלמידי? שומה עלי אפוא לנסות זאת מיד. הנה כי כן, הכל מצוי בעין, פרוש לפני ללא כל מאמץ: אִי פלוס בי בשניה שווה אִי בשניה פלוס בי בשניה פלוס שני אִי בי. תפל מעט, אבל אפשר להמשיך. נניח: שתיים ועוד שתיים הן ארבע. רק ארבע, הנה כך: ארבע. מה זה „ארבע“? עוד: לוגריתמוס אלפא בגובה אִם פלוס אָן... מספיק. אִם־פלוס־אָן. לא, אין זה מבחיל הפעם. רק מצחיק. אִם פלוס אָן! הביטוי מצלצל כניבול־פה, מטושפ ונבוב עד לבלי־האמין, אִם פלוס אָן! ואני דימיתי כי בהבלות פורנוגרפית קטנונה זו אהיה מעסיק את עצמי לכל אורך הנצח המזומן לי. שתיים ועוד שתיים... חה! מה איכפת לי „כמה הם“ אותם שנים, מי הם, אִם או אָן? אני מנער אותם מעלי בחבטה. כתמים זעזערים, פשפשים שְׁנִים, אִם ואָן, על־פני בהירותי הפנימית המוחלטת, השופעת ללא־מצרים! אני הנני אני, וכמדומה שוב אינני זקוק לשום דבר מחוצה לי. האנושי מעיב עלי ומכהה אותי. הוא מכריח אותי להצטמצם בו ולטפל בו, משמע להגביל את עצמי, לסגת. אני מסרב להצטמצם, כלומר לחשוב. אני דוחה מעלי את התכנים, את כל התכנים כולם. אני מסתגר בתוך פתיחותי חסרת־הגבולות. בלי עצמי, אני קיים אחרת. כמדומה אירע בי דבר מאז הבוקר. תחושה מוזרה מחלחלת בי, שוקעת בנבכי: מן־הסתם הולך אני וגווע. אני חש כיצד גמס אני לאִטי בתוך האור המזוקק של התבונה אשר הנני, אובד לעצמי בהיותי אני בלבד. במותי אהיה לאלוהים: אחדות רגועה של השכל, המשפיל והמושפל. חפשי מן העולם, מכורסם עד־שלד בשיני התולעים הטובות, אני מרפה את אחיזתי בדברים. התולעים פונות והולכות ממני. אני טובע בי. הולך אני ובא אל השלמות: אלוהים של אבן, עצם קרה ודוממת, לבנה.